

AN'ANAVIY XONANDALIKDA IJRO MAHORATI

Nazarova Zebinisa Abrorkulovna

Respublika musiqa va san'at kolleji

Annotatsiya: An'anaviy xonandalikda ijro mahorati haqida ushbu maqola xonandalik san'atining asosiy jihatlari, uslubiy xususiyatlari va rivojlanish bosqichlarini yoritadi. Ijro mahorati xonandaning texnik qobiliyatlari, ovoz diapazoni, musiqa his qilish qobiliyati va ijodkorligini o'z ichiga oladi. Shuningdek, maqolada turli mintaqaviy uslublarning o'ziga xosligi va ularning xonandalikda tutgan o'rni tasvirlangan. Maqola an'anaviy san'atni o'rganish, uni saqlash va kelajak avlodlarga yetkazishning dolzarbligini ta'kidlab, ushbu boy madaniy merosning ahamiyatini ochib beradi.

Kalit so'zlar: An'anaviy xonandalik, Ijro mahorati, Milliy musiqa, Uslubiy xususiyatlar, Farg'ona-Toshkent uslubi, Xorazm uslubi, Buxoro uslubi

An'anaviy xonandalik – xalqning boy madaniy merosi, musiqiy an'analari va milliy ruhi aks etgan noyob san'at turi. Bu san'at asrlar davomida rivojlanib, mahoratli ijrochilar orqali avloddan-avlodga o'tib kelgan. An'anaviy xonandalikda ijro mahorati nafaqat xonandaning ovoz salohiyatini, balki uning musiqa his qilish, xalqning ruhi va his-tuyg'ularini yetkazish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi.

Ijro mahorati – bu xonandaning ijodiy salohiyati, texnik mahorati va san'atni chuqur anglash qobiliyatining birlashmasidir. Xonanda an'anaviy ashulalarni ijro etishda musiqa ohanglari, matn mazmuni va ovoz texnikasini uyg'unlashtirishi kerak. Ijro mahoratining asosiy unsurlari quyidagilar:

Xonandaning ovoz diapazoni keng bo'lishi va u ovozni muvozanatli boshqarishi kerak. An'anaviy ashulalarda ovozning pasayishi va ko'tarilishi, ohangdor o'tishlar katta ahamiyatga ega.

1. An'anaviy ashulalar bezaklar bilan boyitilgan. Xonanda milliy usuldagi qo'shiq naqoratlarini (melizma, trill) o'zlashtirishi va ularni ijroda noziklik bilan qo'llashi lozim.

2. Ashulalar ko'pincha falsafiy va lirik mazmuni bilan ajralib turadi. Xonanda so'zlar mazmunini tinglovchiga yetkazish, his-tuyg'ularni ovoz orqali ifodalash qobiliyatiga ega bo'lishi zarur.

3. An'anaviy musiqa turli ritmik va melodik tuzilmalar bilan boy. Xonanda bu murakkab tuzilmalarni aniq his qilishi va saqlashi kerak.

4. An'anaviy xonandalik ijodiy yondashuvni talab qiladi. Xonanda ijrosi bilan ashulaga o'ziga xoslik qo'shishi, ammo shu bilan birga, an'analarni saqlab qolishi zarur.

O'zbek an'anaviy xonandaligi turli mintaqaviy uslublar (Farg'ona-Toshkent, Xorazm, Buxoro, Samarqand) orqali boyitilgan. Har bir uslub o'ziga xos ohang va ritmik xususiyatlarga ega. Xonanda bu uslublarni o'zlashtirib, ulardan ijroda mos ravishda foydalanadi.

Date: 27th October-2024

Masalan: Farg'ona-Toshkent uslubi: Lirik ohang va yumshoq ovoz texnikasi bilan ajralib turadi.

- Buxoro uslubi: Og'ir va salobatli ijrosi, falsafiy mazmuni bilan mashhur.
 - Xorazm uslubi: Quvnoq ritmlar va boy bezaklar bilan farqlanadi.
1. Ustoz-shogird an'anasi xonanda tayyorlashda asosiy o'rin tutadi. Shogird ustozdan nafaqat texnika, balki ijro falsafasini ham o'rganadi.
 2. Kunlik ovoz mashqlari xonandaning texnik imkoniyatlarini oshirishga xizmat qiladi.
 3. An'anaviy ashulalar yozuvlarini tinglash va ularni tahlil qilish xonandaning musiqiy xotirasini rivojlantiradi.
 4. Ko'pchilik oldida ijro qilish tajribasi xonandaning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi va sahna mahoratini oshiradi.

Bugungi kunda an'anaviy xonandalik global san'at maydonida milliy madaniyatning ramzi sifatida namoyon bo'lmoqda. Xonandalarning ijro mahorati nafaqat o'z xalqining, balki butun dunyoning e'tiborini qozonmoqda. Shu bois, an'anaviy xonandalikni rivojlantirish va bu san'atni kelgusi avlodlarga yetkazish dolzarb masala hisoblanadi.

An'anaviy xonandalik – xalqning ruhini, tarixini va madaniy boyligini ifodalovchi san'at bo'lib, uning ijrochilari milliy merosni tirik saqlab turuvchi asosiy omillardan biridir. Bu san'atni o'rganish va rivojlantirish o'zbek madaniyatining jahon miqyosida tanilishiga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR:

1. Karimov, A. "O'zbek xalq musiqa merosi". Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2008.
2. Rashidov, I. "An'anaviy xonandalik va uning uslubiy xususiyatlari". Toshkent: San'at nashriyoti, 2015.
3. Nurmatov, H. "Musiqqa nazariyasi asoslari". Toshkent: Yangi asr avlodi, 2013.
4. Juraev, O. "Farg'ona-Toshkent maqom maktabi". Samarqand: Sharq matbuot, 2011.
5. Tursunov, S. "Ustoz-shogird an'anasi va uning o'rni". Toshkent: San'at va madaniyat nashriyoti, 2017.

